

ULBS

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Școala doctorală interdisciplinară

Domeniul de doctorat: **ECONOMIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**„TIGRII” ECONOMICI AI ORIENTULUI
ARAB**

doctorand:

RALUCA IOANA, OPREA

conducător științific:

PROF. UNIV. DR. ILIE, ROTARIU

SIBIU 2019

REZUMAT

CUPRINS.....	3
Introducere	8
Capitolul 1: Orientalistica – provocarea descoperirii cronologice a Orientului arab. O abordare multidisciplinară, obligatorie pentru o cercetare economică.	12
1.1. Orientul arab în context mondial: între deschidere și conservatorism	14
1.2. Să nu întoarcem spatele istoriei: de la Ismail la Muhammad și mai departe	19
1.2.1. Situația Arabiei de Sud anterior apariției islamului	21
1.2.2. Arabia de Nord și Centrală înainte de epoca islamică	23
1.2.3. Arabia în perioada islamică	26
1.2.4. Cruciadele: conflicte armate între Orient și Occident.....	32
1.2.5. Arabia sub stăpânire turcească	34
1.2.6. Arabia imperiilor europene	36
1.2.7. Arabia spre independență.....	38
1.3. Un punct de întâlnire istoric între politică și economie: Primăvara arabă.....	40
1.3.1. Pierderi financiare consecutive Primăverii Arabe	44
1.3.2. Reziliența economiilor arabe	47
1.4. Musulman în lume și musulman în Orientul arab.....	49
1.3.1. Situația prezentă și viitoare a musulmanilor	53
Capitolul 2: Repere geografice și înzestrări naturale: drumul spre prosperitate economică în Orientul arab	61
2.1. Poziționare geografică și resurse naturale.....	61
2.2. Calea petrolului: drumul de la nisip la sticlă	64
2.2.1. Declinul sustenabilității contractului social	67
2.2.2. Introducerea fiscalității: taxă pe valoarea adăugată	67
2.3. Trecutul și prezentul petrolului.....	68
2.3.1. Sustenabilitatea economiei în condițiile scăderii prețului la petrol	69

2.4. Gazele naturale: un pilon financiar regional important	70
Capitolul 3: Pe scurt despre islam și implicațiile politice derivate.....	72
3.1. Islamul în calitate de religie.....	72
3.2. Extremismul politic și Mișcarea Fraților Musulmani	74
3.3. Șocurile economice: prilejuri ale mișcărilor politice extreme	75
3.4. Prilejuri politice în urma Primăverii Arabe	76
3.5. Consecințe politice: eficiența guvernamentală scăzută.....	77
Capitolul 4: Compendiu economic al Lumii arabe	80
4.1. Pe scurt despre globalizare și despre drumul parcurs de Orientul arab către integrarea economică	83
4.1.1. Acordurile comerciale preferențiale	92
4.1.2. Investițiile externe directe.....	94
4.1.3. Integrarea forței de muncă	97
4.2. O prezentare a gradului de dezvoltare actual al Lumii arabe.....	97
4.2.1. O schiță socială a lumii arabe	98
4.2.2. Direcții de dezvoltare regionale	99
4.2.3. Țările Cooperării Golfului	104
4.2.4. Țările Magreb.....	105
4.2.5. Țările Mașreq.....	105
4.2.6. Țările subdezvoltate	105
Capitolul 5: Studiu de caz: „tigrii” economici ai Orientului arab	107
5.1. Emiratele Arabe Unite	108
5.1.1. Repere geopolitice	109
5.1.2. Economia Emiratelor Arabe Unite.....	111
5.1.3. Compendiu social.....	112
5.2. Qatar.....	116
5.2.1. În câmpul muncii din Qatar	118

5.2.2. Qatar: rezumat economic	122
5.3. „Tigrii” economici din CCG: indicatori clasici	124
5.4. Emiratele Arabe Unite și Qatar: indicatori moderni	129
5.4.1. Anuarul competitivității mondiale (WCY)	135
5.4.2. Indicele global al antreprenoriatului (GEDI).....	136
5.4.3. Anuarul competitivității mondiale de IMD.....	137
5.4.4. Raportul World Talent de IMD.....	138
5.4.5. Indicele global de inovație realizat de INSEAD.....	139
5.4.6. Indicele de prosperitate al Institutului Legatum	139
5.4.7. Sondaj de guvernare electronică realizat de Organizația Națiunilor Unite.....	141
5.4.8. Indicele inegalității de gen (GII), realizat de Programul Națiunilor Unite pentru dezvoltare	142
5.4.9. Raportul <i>Doing Business</i>	143
5.4.10. Indicele competitivității în călătorii și turism, întocmit de Forumul Economic Mondial.....	144
5.4.11. Raport despre fericirea mondială, elaborat de UNSDSN (Rețeaua de soluții pentru dezvoltarea durabilă a Națiunilor Unite în parteneriat cu Fundația Ernesto Illy).....	146
5.5. O cale economică de conservare a valorilor islamice: economia islamică.....	148
Capitolul 6: Particularități din economia „tigrilor” din Orientul arab: sistemul financiar iudeo-creștin și sistemul financiar islamic	151
6. 1: Scurtă prezentare a sistemului financiar global, a pieței bancare și a „tigrilor” economici arabi.....	151
6.1.1. Sistemul financiar și piața bancară: aspecte conceptuale	151
6.1.2. Emiratele Arabe Unite: un pilon financiar reprezentativ al Orientului Mijlociu..	152
6.2. „Divizarea sistemului financiar din Orientul Mijlociu”.....	154
6.2.1. Introducere	154
6.2.2. Uniformizare și divizare: Finanțele islamice și convenționale.....	155
6.2.3. Sistem bancar dual: abordări și performanță	156

6.2.4. O selecție din Orientul Mijlociu: Sistemul bancar din Emiratele Arabe Unite	157
6.2.5. Concluzii	160
6.3. “Locul Shari’ah în structura financiară globală. Finanțele islamice în EAU”	160
6.3.1. Introducere	161
6.3.2. Principiile de bază ale <i>Shari’ah</i>	162
6.3.3. Contracte utilizate în finanțele islamice.....	163
6.3.4. Alinierea cu Sharia’ah: fundamente de bază, conformități sau toleranță	165
6.3.5. Standardizare și reglementare în finanțele islamice.....	166
6.3.6. Finanțe Islamice în EAU.....	168
6.3.7. Concluzie	170
6.4: Particularități în sistemul bancar din Orientul arab	177
6.4.1. Caracterizarea sistemului bancar islamic.....	177
6.4.2. Piețele de capital islamice.....	188
6.4.3. Zakat: de la concept la practică.....	190
6.4.4. Ierarhizarea sectorului financiar islamic din orientul arab și importanța Emiratelor Arabe Unite.....	190
6.4.5. Oportunități și amenințări pe piața financiară islamică	193
6.5. Concluzii	194
Capitolul 7: Concluzii generale și contribuții personale.....	196
Glosar	200
Referințe.....	207
Abrevieri	219
Anexe	221
Anexa 1: Structura lumii arabe contemporane.....	221
Anexa 2: Profilul economic al țărilor arabe	222
Anexa 3: Totalul mondial al rezervelor de petrol	266

Cuvinte cheie: *economie arabă, „tigrii” economici, Lumea arabă, Emiratele Arabe Unite, Qatar, sistem financiar global, finanțe islamice, economie islamică, sistem bancar islamic.*

Lucrarea de față abordează un studiu economic dedicat Orientului Arab și, în mod particular, „tigrilor” economici din această regiune. Am alocat termenul de „tigris” economici pentru două state din Orientul arab, Qatar și Emiratele Arabe Unite, similar celui folosit pentru cei patru tigri asiatici (Hong Kong, Singapore, Coreea de Sud și Taiwan), cărora le-a fost asociat acest termen datorită industrializării rapide și menținerii unor rate de creștere excepțional de mari, de peste 7%, în perioada anilor 1960-1990. În ziua de azi, aceste națiuni s-au dezvoltat suficient de mult încât să se încadreze în categoria statelor dezvoltate cu venituri înalte. Teza surprinde particularități întâlnite în rândul economiei arabe, deschizând un orizont de cercetare paralel teoriilor economice clasice, cu caracteristici specifice rar dezbătute în rândul literaturii de specialitate, constituind un subiect de nișă care are potențialul de a îmbogăți și a aprofunda cunoștințele persoanelor interesate despre sistemele financiare operaționale la nivel mondial. Particularitățile nu se datorează exclusiv abundenței resurselor naturale de petrol și gaze, ci și specificului istoric și politic ce caracterizează această regiune, unde modul de organizare economică (și juridică) este ancorat în percepțe religioase specifice islamului.

În sprijinul delimitării conceptuale a obiectului de studiu al prezentei lucrări se potrivește în mod ideal argumentația doamnei profesor Anghelescu, care scrie o carte dedicată publicului „larg, dar intelectual, care știe că musulmanii nu sunt toți arabi (în comunitatea musulmană, arabii reprezintă un procent relativ mic), că arabii nu sunt toți musulmani ..., că iranienii nu sunt arabi, că turcii nu sunt arabi, că Islamul și Islamismul nu sunt același lucru (ultimul este echivalent cu Islamul politic, extremist în unele manifestări)” (Anghelescu N., Identitatea arabă. Istorie, limbă, cultură, p. 10). Lucrarea de față prezintă o tematică delimitată regional și confesional, în care particularitățile economice din Orientul arab reprezintă obiectul de studiu central. Un studiu economic dedicat orientului arab trebuie să facă trimiteri repetate la aspecte religioase care țin de islam doar în măsura în care acestea au un impact decisiv asupra modului de organizare a vieții economice în statele analizate, fapt concretizat, spre exemplu, în sistemul bancar islamic sau, într-o abordare mai extinsă, în economia islamică.

Metodele de cercetare folosite în alcătuirea tezei de doctorat sunt atât de natura calitativă, adjuvante în cazul explorării poziției economice a „tigrilor” economici din Orientul arab, cât și de natură empirică cantitativă și comparată. Pentru realizarea cercetării, am parcurs o documentație vastă și am realizat sinteze comparate.

Cercetarea de față este una empirică, bazată pe observarea directă a realității, de natură calitativă. În acest sens, pentru primele cinci capitole am folosit analiza tematică, abordând Orientul arab de la întreg la parte. În capitolul întâi am tratat pe larg orientalistica, abordând în manieră cronologică și multidisciplinară cele mai importante evenimente din Orientul arab, care

au contribuit la constituirea realităților economice de azi. În capitolul doi sunt prezentate repere geografice ale regiunii, petrolul fiind resursa naturală care a permis o dezvoltare economică fulminantă pentru țările din Golf. Fiecare economie este determinată de sistemul social și de sistemul politic, așa încât capitolele trei și patru ale lucrării reprezintă o abordare absolut necesară. Economia statelor arabe înglobează principii diferite rezultate din mediul social și politic cauzate în principal de Shari'ah. Este o deosebire totală între sistemele politice vestice și estice, în cel de-al doilea emirul având drepturi nelimitate asupra cetățenilor. Cu toate acestea, o mențiune importantă încă de la început este că nu avem de-a face cu o economie clasică, ci cu o diversitate de economii specific arabe, care nu se judecă după economia vestică: există state cu economie de război, precum Irak, Siria, Statele Palestiniene Cisjordaniană și Gaza; state care trăiesc din finanțare externă precum Egiptul dar și economii ale statelor bogate, bazate pe monocultură – țările membre ale Consiliului de Cooperare al Golfului. Din aceste considerente, economia statelor arabe este diferită; nu se poate realiza un model de analiză economică care să fie relevant și să poată fi aplicat într-un context economic atât de divers. .

Un aspect social care se evidențiază în lumea arabă este că statul nu este egal cu națiunea: pe de-o parte, se evidențiază o scindare derivată din comunitățile de *sunniți* și de *șiiți*, iar pe de altă parte, este evident și un curent care scoate în evidență unitatea țărilor arabe, bazat pe un sentiment comun de apartenență istorică, culturală, lingvistică și religioasă (panarabismul).

În continuare, pentru capitolul cinci am folosit metoda studiului de caz, prezentând „tigrii” economici ai Orientului arab: Emiratele Arabe Unite și Qatar.

Pentru capitolul șase, am folosit sinteze comparate pentru a prezenta sistemul bancar binar din Orientul arab și implicit, din economia „tigrilor”: sistemul bancar iudeo-creștin și sistemul bancar islamic. Sistemul economic capitalist este bazat pe știință și tehnică, pe când sistemul economic arab nu este bazat pe producție, ci pe împărțire, pe întoarcere în comunitate. În prezent, nu există date publice privitor la fluxurile financiare transferate prin sistemul bancar islamic.

Am aplicat metoda studiului de caz pentru a demonstra două realități economice: în primul rând, am vrut să atrag atenția asupra faptului că există doi „tigrii” economici în Orientul arab, Emiratele Arabe Unite și Qatar, fapt care subliniază importanța economică mondială a acestei regiuni sub-reprezentate în literatura de specialitate, iar în al doilea rând am vrut să pun bazele necesare înțelegerii unui sistem economic diferit, economia islamică, care a luat naștere și se extinde în lumea arabă și de acolo în restul lumii, alcătuind pentru o mai bună înțelegere, o analiză comparată a sistemului bancar islamic cu sistemul bancar convențional sau iudeo-creștin.

Motivul pentru care am ales să studiez „tigrii” economici ai Orientului arab este întemeiat pe considerente multiple: în primul rând, în literatura de specialitate, regiunea arabă este insuficient analizată, o dovadă în acest sens fiind studiul lui Kalliny și Benmamoun detaliat mai jos. În al doilea rând, în Orientul arab există state care după descoperirea hidrocarburilor au experimentat o dezvoltare economică fulminantă. Aceste state sunt Emiratele Arabe Unite și Qatar, pe care, în urma analizelor, le-am denumit „tigrii” economici. Termenul mai este folosit în economie, în special cu trimitere la economiile celor patru „tigrii asiatici”: Singapore, Hong Kong, Taiwan și Coreea de Sud. În cel de-al treilea rând, o nișă economică din est, care și-a găsit o formă de exprimare inițială în economia EAU, mai precis în sistemul bancar de acolo, se extinde în zilele noastre la nivel global. Este vorba despre sistemul bancar islamic, care coexistă alături de sistemul bancar iudeo-creștin de aproximativ 44 de ani. Această nișă face obiectul capitolului șase al prezentei lucrări, unde am realizat o aprofundare a mecanismelor care și prin care acționează această piață, dar și o sinteză comparată prin care am pus în evidență cele două sisteme bancare: sistemul convențional, sau iudeo-creștin după cum l-am mai denumit în această lucrare, și cel islamic.

Un argument care justifică importanța lucrării de față îl constituie studiul publicat de Kalliny și Benmamoun (2014), studiu în care au analizat cercetările empirice efectuate asupra regiunii Arabe (asupra celor 22 state membre ale Ligii arabe, dar luând în calcul și Turcia, Israelul și Iranul, state în general incluse în gruparea Orientului Mijlociu - *Middle East*), publicate în topul celor mai prestigioase 46 de jurnale economice, pe parcursul a 23 de ani (1990-2013). Aceștia au descoperit faptul că regiunea Arabă este insuficient analizată, afirmând: „Având în vedere faptul că această analiză a literaturii a acoperit un interval de 23 de ani, aceste rezultate indică o sub-reprezentare a regiunii arabe în calitate de context empiric. Această tendință a început să se schimbe după izbucnirea primăverii arabe. Cercetarea economică academică asupra regiunii arabe a crescut în mod semnificativ de atunci. O altă constatare semnificativă este lipsa de investigare a firmei și a factorilor specifici unei țări în analiza regiunii.”(The Multinational Business Review, Vol. 22 Iss 4 p. 442).

Într-un context global caracterizat de conectivitate sporită între state, cei doi autori sunt de părere că se impune sporirea nivelului de cunoștințe asupra țărilor și regiunii Arabe și recomandă academicienilor să recurgă la efectuarea și publicarea studiilor în această direcție: „Pe măsură ce lumea devine din ce în ce mai conectată și destinele țărilor și regiunilor devin mai strâns legate, este imperios necesar ca oamenii de știință și practicienii să dobândească o înțelegere mai profundă asupra țărilor individuale și asupra regiunilor, în special asupra celor care au fost insuficient studiate în cercetarea academică existentă (spre exemplu, regiunea

arabă)... În ciuda atenției regionale sporite în domeniul științelor politice, datorată conflictului Arabo-Israelian, cercetarea de management a rămas în urmă.” (The Multinational Business Review, Vol. 22 Iss 4 p. 442). Concluziile acuză o lipsă de substanță în cele 222 de studii (82 publicate până în 2010 iar restul ulterior) identificate și analizate, subliniind necesitatea abordării acestui subiect de către academicienii timpurilor noastre (The Multinational Business Review, Vol. 22 Iss. 4 p. 457).

Având în vedere contextul prezentat, întărit prin studiul celor doi autori citați mai sus, lucrarea de față are potențialul de a înlesni cunoașterea specificului economic al lumii arabe și de a argumenta existența unor „tigrii” economici ai Orientului arab.

Este absolut necesară studierea și analiza istoriei și a implicațiilor religioase ale modului arab de viață. Am alocat așadar un spațiu larg istoriei și unor aspecte religioase arabe deoarece înțelegerea modului de organizare economică de azi este condiționat de înțelegerea schimbărilor care au survenit de-a lungul timpului în esența individului și a societății arabe: felul în care au evoluat arabii de la strămoșul lor comun, Ismail, până la întemeietorul islamului, Muhammad și mai departe, până în zilele noastre condiționează categoric modul de organizare economică din ziua de azi. Cultura paternității din vremea primilor arabi se poate observa și azi în conducerea șeicilor, iar implicațiile islamului în economie sunt evidente: împrumuturile condiționate de lipsa dobânzii, eliminarea riscului excesiv și a asimetriei informaționale din mediul de afaceri își regăsesc expresia în economia islamică.

Se poate pune problema unui concept unitar în rândul arabilor, bazat pe unitate lingvistică dar și pe genealogia, istoria, proximitatea geografică și elementele culturale comune ale popoarelor arabe din Orient. Însă, cu privire la nerealizarea unei unități politice, se invocă deseori influența negativă a Occidentului. În urmă cu patruzeci de ani Hichem Djait (1978) miza pe faptul că prin nerealizarea unei națiuni arabe ca un corp politic, „totul ar fi pierdut”. În opinia autorului, ideologia unitaristă arabistă „este în primul rând puterea, ceea ce presupune un stat mare, cu obiective clare, dotat cu instrumente de coerciție concentrate. Dar cum s-ar putea imagina un singur moment că America, Europa sau Rusia ar lăsa să se creeze un ansamblu atât de coerent în Lumea Veche?” (Djait, 1978, p. 147). Există însă și opinii care nu pun pe seama influențelor occidentale nerealizarea acestei uniuni, ci mulți dintre cei care vorbesc despre acest lucru amintesc că lipsa de unitate dintre arabi, produsă după războiul din 1967 se datorează naționaliștilor arabi, care nu au pus accentul pe democratizare și pe dezvoltarea conceptului de națiune arabă. În lipsa implementării valorilor democrației, „în acest spațiu rămas liber și-a făcut loc propaganda islamistă, Islamul politic, cel care tinde să-și instaureze

dominația asupra tuturor sferelor social-politice în țările în care Islamul este religie dominantă” (Anghelescu, 2009, p. 394).

Publicații aparținând celor mai importante organisme economice internaționale, precum Banca Mondială, Națiunile Unite și Fondul Monetar Internațional caracterizează în manieră unitară Lumea Arabă, urmărind tematici diverse, precum dezvoltarea economică, progresul social, fenomenul migraționist, starea resurselor importante din zonă (a hidrocarburilor în principal) dar nu numai. Criteriul unitar de abordare a Lumii arabe este în primul rând de natură organizațională, făcând trimitere la statele membre ale Ligii Arabe, rareori făcându-se referire la unitatea lingvistică sau teritorială, criteriile esențiale în determinarea conceptului. Regiunea atrage atenția analizelor din două considerente principale: unul de natură economică, derivat din abundența resurselor financiare generate de petrol, care în ultimele decenii au antrenat un întreg ciclu de dezvoltare socio-economică atipică, iar altul de natură politică, sub forma fenomenelor islamiste. Piața petrolului este în topul subiectelor internaționale în care i se prezintă declinul (de aici derivă întrebarea: cum se vor descurca arabii fără veniturile generate de petrol?) iar fenomenul islamist face ravagii dincolo de granițele Orientului, generând panică prin extinderea lui teritorială în Europa, antrenând totodată islamofobia în restul lumii.

Subiectul câștigă așadar teren atât în abordări cotidiene cât și în sfera științifică. La nivel academic, tematica legată de Orientul arab este în multe cazuri prezentată ținând, fără a se ține seama de o abordare holistică. În economie, lucrările de referință descriu aspecte prezente ale lumii arabe, câștigând teren subiecte mediatizate precum Primăvara Arabă sau soarta petrolului. Aprofundarea subiectelor este de multe ori imposibilă fiindcă arabii nu au câștigat multă notorietate în rândul literaturii economice. Capitolul unu al lucrării de față vine să ofere un răspuns la întrebarea: cine sunt arabii?, oferind practic o bază necesară pentru interpretarea fenomenelor economice de azi, din Orientul Arab.

Istoria arabilor începe cu mult înainte de apariția Islamului, fapt pentru care se impune disocierea termenilor arab și musulman pentru înlăturarea ipotezei că arabii ar fi cu toții musulmani, sau că musulmanii ar fi cu toții arabi „Conform genealogiei tradiționale arabe, bazate pe Vechiul Testament, arabii s-ar trage cu toții din Abraham – cei din nord din Adnan, fiul lui Ismail, iar cei din sud din Qahtan (Yaqtan). Înrudite deci prin tradiție, deși apartenența la aceeași etnie nu este deloc sigură, cele două grupuri de arabi erau diferite ca mod de viață și nivel de civilizație” (Anghelescu, 2009, p. 19). Așadar, în trecutul anterior apariției Islamului, locuitorii Peninsulei Arabice și unele grupuri din nordul și nord-vestul acesteia sunt numiți arabi. Aceștia se împart în două categorii; o parte dintre arabi sunt descendenții lui Adnan, fiul lui Ismail, fiul lui Avraam cu Agar, locuitori ai nordului și o parte sunt descendenții lui Qahtan,

așezați în sud . Cele două grupuri sunt separate teritorial dar nu prin intermediul granițelor, ci prin intermediul factorilor de mediu care i-au determinat pe oameni să se adapteze și să trăiască diferit. Locuitorii din sud, favorizați de terenuri fertile și deschidere la mare au fost catalogați ca fiind agricultori, în timp ce locuitorii din centru și nord au fost denumiți păstori nomazi datorită stepei și deșertului ce le îngreunau condițiile de trai (numiți și beduini). Cei mai numeroși erau arabii din sud, dar „sângele populației sedentare este constant îmbospătat de cel beduin” (Hitti, p. 16).

Țările arabe scriu file de istorie comună și în epoca contemporană. Primăvara arabă este dovada unui sentiment comun, unitar între arabi, de nemulțumire a maselor la adresa sistemelor politice. Trecerea către democrație este din ce în ce mai necesară. Rebeliunile din țările arabe, începând cu Tunisia, unde au avut loc pentru prima dată protestele asociate conceptului de „Primăvară arabă”, s-au extins cu „insurgențe de amploare ... în Siria și Libia, revolte civile în Tunisia, Egipt și Bahrain, ample manifestații de stradă în Algeria, Irak, Iordania, Kuwait, Maroc și Oman și proteste minore chiar și în Arabia Saudită” (Hourani, p. 384 - postfață de Ruthven).

Scindarea subregională a regiunii arabe conduce la imparități economice cauzate în principal de poziționarea geografică a statelor, fapt care le-a oferit șansa de a beneficia sau nu de zăcămintele naturale menite să le aducă bogăție.

Lumea arabă, așa cum este ea surprinsă într-un raport mixt al Fondului Monetar Arab, alături de Liga Statelor Arabe și de Organizația țărilor exportatoare de petrol (OPEC), unde sunt analizate 19 state, se întinde pe un teritoriu de 13,3 milioane de km pătrați, ocupând 9,6% din teritoriul global. Gazdă a 378 de milioane de suflete, din care 124 de milioane alcătuiesc populația activă, teritoriul este majoritar ocupat de deșert. Clima aridă, agricultura greoaie, dar și sursele de apă deficitare, sunt aspecte care ridică un semn de întrebare la adresa aprovizionării pe termen lung a populației cu hrană, inclusiv a numărului mare de emigranți aduși pentru lucrări. „Lumea arabă este constituită din 22 de state care au calitate de membru în Liga Arabă, dintre care 12 sunt locat geografic în Orientul Mijlociu (Bahrain, Irak, Iordan, Kuwait, Liban, Oman, Palestina [Fâșia gaza și Cisiordania], Qatar, Arabia Saudită, Siria, Emiratele Arabe Unite [EAU] și Yemen) și 10 sunt locat geografic în Africa (Algeria, Comore, Djibouti, Egipt, Eritreea, Libia, Mauritania, Maroc, Somalia, Sudan și Tunisia) (Kalliny și Benmamoun, 2014).

Provocarea principală în regiunea arabă rămâne prognoza epuizării resurselor de petrol. „Tigrii” economici din Orientul arab sunt state care cu siguranță vor reuși să depășească criza; la fel și statele dezvoltate, care au reușit să valorifice câștigurile generate de hidrocarburi, punând bazele unor economii robuste, crescând treptat procentul de diversificare economică. Rămâne însă de văzut care va fi soarta statelor cu economii de mijloc și economii sărace –

probabil din această categorie se vor număra state perdante, în care nu s-a implementat o strategie a dezvoltării economice durabile.

Pe fondul instabilității regionale, dar și a reducerii veniturilor generate de petrol situația Orientului Mijlociu și a Africii de Nord devine critică. Pornind de la scăderea bruscă din 2014, echilibrul general al țărilor arabe este distorsionat. Contractul social dintre stat și cetățeni, prin care statul susținea populația oferindu-i petrol și subvenții la hrană, locuri de muncă în sectorul public dar și servicii de sănătate și educație gratuite, era susținut de bogăția generată de petrol (Devarajan și Mottaghi, 2015). Guvernele sunt acum nevoite să își regândească strategia, aplicând măsuri care până de curând erau considerate imposibile, precum reducerea subvențiilor la petrol, gaze naturale și electricitate, scăderea salariilor în rândul bugetarilor, dar și diminuarea numărului de locuri de muncă.

Datorită atingerii unor cote minimale ale prețului barilului de petrol, dar și din cauza cheltuielilor militare pentru susținerea statelor afectate de conflicte din regiune, la sfârșitul anului 2016, Țările Cooperării Golfului semnează un tratat pentru introducerea taxei pe valoare adăugată începând cu data de 1 ianuarie 2018, simultan în toate cele șase state membre. Doar Emiratele Arabe Unite și Arabia Saudită au reușit să implementeze TVA începând cu data stabilită. Din 1 ianuarie 2019 taxa pe valoare adăugată a fost introdusă și în Bahrain, dar celelalte state membre întârziere cu implementarea acordului. Oman și Qatar previzionează să introducă taxa începând de anul viitor însă Kuwait pare nepregătită pentru aplicarea TVA. Strategia fiscalității reprezintă un element de noutate doar pentru exportatorii de petrol, celelalte state arabe au introdus TVA-ul progresiv.

În teza de doctorat, am prezentat importanța factorului politic și religios în Orientul arab, găsind foarte utilă abordarea din patru perspective a islamului (după Chican, 2014, p. 67): în calitate de *religie* – cu imperative în sfera obligațiilor și îndatoririlor individuale, cu reguli stricte de la care musulmanul nu se poate abate fără a risca să-și piardă identitatea și apartenența spirituală; în calitate de sistem etnic, politic și juridic (califatul, imamatul, sultanatul, emiratul). Aici este de vorba de fundamentarea întregului univers social, politic și juridic pe *Shari'ah*, legea de esență divină, eternă, „în care se întruchipează însuși Logosul transcendental stăpân absolut al individului și al mediului social în care acesta trăiește”; ca și *Umma*, comunitate atât spirituală, cât și politică, care înglobează în totalitate spațiul spiritual, religios, social, politic, moral și cutumiar al fidelilor musulmani; în calitate de teritoriu (*Dar Al-islam*, care înseamnă *Casa păcii*), în care războiul este interzis (acesta este totuși permis în afara teritoriului, *Dar Al-Harb*, termen ce desemnează restul lumii, făcând referire îndeosebi la lumea iudeo-creștină. Din această concepție ar deriva *jihadul*, conform căruia războiul în lumea non-musulmană este

obligatoriu la nivel de individ și colectivitate – din polisemantismul acestui termen, subliniază Chican, a fost reținut doar sensul de *război sfânt*.

După cum prezintă La Guardia (2016), islamul deține multă putere politică. Muhammad a fost nu numai un profet religios, ci și un domnitor și războinic al timpurilor sale. Islamul a fost răspândit atât prin cuvânt cât și prin sabie.

Pentru mulți musulmani islamul nu este doar o credință personală, dar și un cadru de organizare a unei societăți perfecte. În acest context, optica vestică de separare a religiei de politică este privită ca nonsens.

Pe parcursul ultimei generații (ultimii aproximativ 80 de ani) situația lumii arabe s-a schimbat mult. Populația a crescut de 4,5 ori, azi numărând 414 milioane de oameni, în timp ce în anii 1960 erau doar 92 de milioane. Creșterea se datorează în principal imigranților. PIB-ul cumulat al regiunii este de 2,6 trilioane de dolari, iar PIB-ul per cap de locuitor ajunge la 6.240 de dolari în anul 2017.

Discrepanțele sunt mari între țările exportatoare de petrol și țările subdezvoltate, însă cu ajutorul integrării regionale acestea pot fi ameliorate. Merită reamintit faptul că populația țărilor arabe împărtășește o limbă comună, araba, fapt care poate favoriza integrarea regională.

Cea mai acută problemă economică actuală, cu repercusiuni majore în viitorul apropiat al statelor prospere din Orientul arab, a căror economie a crescut exponențial de-a lungul timpului exclusiv datorită rezervelor de petrol și gaze naturale, rămâne declinul previzionat al sectorului petrolier. Calea de ieșire este comună pentru toate economiile din Est: diversificarea economică. Ceea ce diferă sunt strategiile adoptate de fiecare stat, dar și felul în care acestea sunt puse în practică.

Ținând cont de tendințele actuale care conturează profilul dezvoltării unui stat, este absolut necesară completarea imaginii pe care ne-o oferă produsul intern brut și alți indicatori, care să surprindă aspecte omise multe decenii de economiști. Organizații din toată lumea contribuie la crearea unui peisaj global al dezvoltării, adăugând profilului economic clasic indicatori din ce în ce mai complecși: World Economic Forum a pus bazele indicelui competitivității globale încă din 1979, surprinzând într-o manieră relevantă capacitatea țărilor de a oferi nivele înalte de prosperitate și bunăstare cetățenilor săi, *Earth Institute*/ Universitatea Columbia, a elaborat Indicele Fericirii, o cotație publicată pentru 156 de țări din 2012, Banca Mondială lansează în 2003 raportul *Doing Business Report*, prin care măsoară 10 stadii care afectează ciclul de viață al unui business, de la lansarea acestuia până la închiderea proiectului. Deși putem surprinde o imagine din ce în ce mai cuprinzătoare a dezvoltării economice prin intermediul acestor eforturi concentrate la nivel mondial, realizăm totodată ca, poate niciodată

nu o sa avem un profil complet, care sa încheie seria cercetărilor in domeniu. Deși cuprinzătoare, informația este fragmentata. Este necesara o abordare complementara a acestor noi indicatori, cu scopul de a afla poziția competitivă a unui stat în context regional și mondial, fără a avea pretenția că o asemenea cercetare poate fi epuizată.

În termeni obiectivi, conceptul de competitivitate abordează procesul de dezvoltare economică ca o premisă necesară condițiilor de trai îmbunătățit. Creșterea economică din țările emergente, în ultimul secol, a ajutat practic milioane de oameni să scape de sărăcie. Pe măsură ce tot mai multe dintre țările emergente cunosc procente de creștere economică generoase, mediul natural reprezintă o preocupare persistentă privitor la beneficiile sau prejudiciile pe care acest progres le aduce cu sine. Poluarea, pierderea biodiversității, schimbările climatice, cererea tot mai mare pentru resurse precum apa, energia și resursele minerale sunt consecințe îngrijorătoare ale activității umane, care conduc la o lume mai puțin locuibilă, cu implicații nefaste asupra calității vieții. Rezultatul este evident: sustenabilitatea socială și a mediului înconjurător influențează din ce în ce mai mult deciziile de politică economică, având impact asupra performanțelor economice.

„Tigrii” economici din Orientul arab, Qatar și Emiratele Arabe Unite, s-au dezvoltat suficient de mult încât să se încadreze în categoria statelor dezvoltate cu venituri înalte. Într-un raport al Băncii Mondiale din 1993, numit *Miracolul Est Asiatic*, dezvoltarea celor patru tigrii este pusă pe seama politicilor neoliberale axate pe export, a taxelor mici dar și pe seama intervenției statului, într-o măsură mai mică. Similar, Qatar și Emiratele Arabe Unite fac notă discordantă cu restul statelor din regiunea arabă, cunoscând rate de creștere impresionante de-a lungul anilor, de multe ori depășind pragul de 7% și ajungând în zilele noastre să se încadreze în categoria statelor dezvoltate, cu venituri înalte. Strategia bazată pe exportul petrolului, dar și politicile de dezvoltare bine consolidate, conduc înspre alocarea termenului de „tigrii” economici celor două state. De asemenea, cotațiile regionale și internaționale obținute de acestea în rapoartele mondiale moderne, le argumentează suplimentar poziția economică de „tigrii” ai Orientului arab.

Pentru a analiza gradul de competitivitate al „tigrilor” economici din Orientul arab, propun o abordare cât mai complexă, care să ia în calcul aspecte precum: performanță economică, eficiență guvernamentală, infrastructură, practici de management, comerț, turism, tehnologie, mediul de afaceri, finanțe și nu în ultimul rând gradul de fericire al locuitorilor, inovația, prosperitatea și dezvoltarea.

EAU reprezintă unul dintre cele două state denumite „tigrii” economici ai Orientului arab. În ultimii 20 de ani, populația Emiratelor Arabe Unite s-a triplat: de la peste 3 milioane

de oameni în anul 2000, acum numără peste 9,5 milioane. Creșterea nu se datorează sporului natural, ci imigranților încadrați în câmpul muncii. Datorită scăderii prețului la petrol, ratele de creștere ale PIB-ului de peste 6% au scăzut, însă, datorită investițiilor guvernamentale în industria non-hidrocarburilor reușesc să se mențină pozitive. În particular, s-au dezvoltat centre financiare și imobiliare în Dubai, hub-uri internaționale aeriene în Dubai și Abu Dhabi, dar și industria turismului și a sportului în majoritatea emiratelor. Impactul scăderii exporturilor de hidrocarburi, a condus la rate de creștere economică tot mai mici: 4,6% în 2014, 3,3% în 2015 și o proiecție pentru 2016 indică 2.1% (Devarajan și Mottaghi, 2016). Emiratele Arabe Unite nu numai că găzduiesc cea mai veche bancă islamică, dar și în vremurile noastre ținesc să devină un centru global al economiei islamice prin emiratul Dubai.

În EAU se înregistrează cele mai multe investiții externe directe, datorită condițiilor legislative favorabile pentru investitorii străini, din zonele libere. În perioada 1980-2015, EAU nu a înregistrat niciodată un scor negativ al balanței de plăți, fiind mereu un creditor net în relațiile cu restul lumii.

Qatar este cel de-al doilea „tigrul” economic regional, statul în care PIB-ul pe cap de locuitor este cel mai mare din lume (126597,63\$ în 201854). Localizată pe coasta de Nord-Est a Peninsulei Arabe, cu capitala la Doha, monarhia Qatar se învecinează în Sud cu Arabia Saudită, restul teritoriului fiind înconjurat de Golful Persic (Golful Bahrain separă statul Qatar de statul vecin, Bahrain). Abundența resurselor naturale de petrol și gaze sunt factorii ce au determinat și mențin prosperitatea financiară a țării.

La fel ca și în cazul celorlalte state membre ale Consiliului de cooperare al Golfului, economia Qatarului a devenit prosperă datorită producției și exportului de petrol. Țițeiul a fost descoperit în anii 40 și exploatat competitiv, însă strategia economică actuală vizează diversificarea, constrângere determinată de caracterul limitat al resurselor de petrol, dar și de fluctuațiile prețului acestuia. Un alt pilon reprezentativ al economiei din Qatar îl constituie resursele însemnate de gaze naturale.

Concluziile Fondului Monetar Internațional din aprilie 2019 constată o stare economică bună pentru Qatar. Economia a reușit să depășească cu bine atât șocul rupturilor diplomatice din 2017, cât și șocul cauzat de scăderea prețului la petrol din perioada 2014-2016. Factorii care susțin performanțele macroeconomice sunt politica fiscală prudentă, politica monetară adecvată, un cadru de reglementare și supraveghere financiară adecvat, dar și stocurile tampon de petrol considerabile. Pe termen mediu, acești factori vor ajuta economia să facă față cu succes unor șocuri generate de scăderea prețului petrolului.

Prioritățile politice sunt consolidarea fiscală, un cadru consolidat al politicilor fiscale, reziliență sporită a sectorului financiar, incluziunea financiară și diversificare economică. Reformele din domeniul sectorului privat și zonele economice speciale sunt factori care contribuie la creștere economică incluzivă, distribuită corect către societate și menită să creeze oportunități pentru toată lumea. Totuși, zonele economice speciale reprezintă doar o parte din economia qatarează, fapt pentru care legile speciale care reglementează mediul de afaceri de aici nu pot asigura uniformitate și constanță la nivelul întregii economii, mai ales pe termen lung. (IMF Country Report No. 19/146, p. 1).

În diverse rapoarte moderne, EAU și Qatar obțin cotații internaționale foarte bune. Acest lucru contribuie la confirmarea poziției lor de „tigrii” economici ai Orientului arab. Spre exemplu, în anuarul competitivității mondiale alcătuit de Forumul Economic Mondial, în 2018, EAU au ajuns pe locul 27, deși în 2017 ocupau poziția 17, totalizând un scor de 73,4 din 100. Qatar se situează pe locul 30, cu un scor de 71. Cele mai bune performanțe ale Emiratelor Arabe Unite sunt în domeniul stabilității macroeconomice, 58, unde ocupă locul întâi alături de alte 31 de state analizate. Raportul pune în evidență reformele menite să îmbunătățească sistemul financiar din EAU, și anume introducerea TVA-ului și a legii falimentului.

„Tigrii” Orientului arab se situează deosebit de bine în clasamentul mondial întocmit de IMD. În 2019, Emiratele Arabe Unite au urcat trei poziții, ajungând să ocupe poziția a șaptea între statele analizate. La nivel regional, aceasta este cea mai bună cotație – în 2018, lider regional au fost tot EAU. Emiratele reușesc să se claseze pe prima poziție la 23 de indicatori analizați (din 340), la nivel mondial. Între performanțele de top, în care ocupă locul întâi, se numără comerțul internațional, eficiența afacerilor și eficiența guvernamentală. Cotații de locul doi ocupă la sub-factorii finanțe publice și piața muncii, iar de locul trei la politica fiscală și ocuparea forței de muncă. Performanța economică este cotate pe locul șapte. La nivel mondial, primele două poziții sunt ocupate de tigrii asiatici Singapore și Hong Kong.

Orientul arab este locul în care economia islamică prinde contur. În regiunea în care cu paisprezece secole în urmă se contura o nouă confesiune, islamul, azi se discută de o economie care vine să răspundă perceptelor instituite atunci. Deși arabii au ajuns să reprezinte doar o parte mică în comunitatea musulmanilor de pretutindeni, economia islamică este problematizată inițial tot în Orientul Arab. Există rapoarte care prezintă parcursul economiei islamice, în care conceptul este descris ca fiind un ansamblu economic constituit din mai multe „sectoare de bază și ecosistemele acestora, care sunt afectate structural de stilul de viață al consumatorilor și de practicile de afaceri, bazate pe valori islamice. Aceste sectoare de bază sunt concentrate în primul rând în jurul serviciilor financiare și alimentare, dar includ, de asemenea, sectoare ce țin

de stilul de viață, precum călătorii, îmbrăcăminte / modă, produse farmaceutice / cosmetice și mass-media / recreere” (Thomson Reuters, 2013, p. 22) dar nu numai.

Cine alcătuiește această economie islamică și cui i se adresează? Raportul Thomson Reuters vine cu lămurii suplimentare în acest sens: „consumatorii economiei islamice sunt în primul rând musulmani, dar se includ și alții în afara credinței islamice care au valori similare. Practica specifică a consumului influențat de valori islamice include consumul de alimente *halal* (legale), finanțare islamică, îmbrăcăminte modestă, turism prietenos cu familia, precum și alte servicii cu considerații speciale asupra interacțiunilor de gen și practici religioase” (Thomson Reuters, 2013, p. 22).

În Orientul arab, economia clasică, convențională sau occidentală cum am putea să o numim se împletește cu economia islamică. Fundamentat de arabi, sistemul financiar islamic este un răspuns la nevoia de aplicare a rigorilor religioase impuse de islam în sistemul social și economic. Prin urmare, în capitolul șase al tezei descriu procesul prin care sistemul financiar s-a divizat în lumea arabă, felul în care legea islamului sau codul religios (care este și cod civil) își lasă amprenta în economie, dar realizez și o sinteză comparată a sistemului bancar iudeo-creștin (convențional) cu cel islamic, pentru a aprofunda înțelegerea diferențelor dintre cele două sisteme bancare.

Concluzii

Descoperirea Orientului arab trebuie să țină seama de trecutul istoric al acestei regiuni și al acestui popor, alcătuit din descendenții lui Ismail. Orientalistica este maniera care mi-a permis o abordare extensivă și interdisciplinară a Lumii arabe ca întreg, urmând să mă opresc asupra specificului economic din Orientul arab. Astfel, un punct de cotitură central în istoria acestui popor îl reprezintă apariția islamului, religie care ajunge să își lase amprenta asupra sistemului politic, social și economic din această regiune. Capitolul unu al lucrării oferă o prezentare în extenso a acestui fenomen, cu ajutorul căreia putem concluziona că instituirea unei noi confesiuni a avut consecințe nemaîntâlnite în domeniile social, politic și economic constituind cadrul de reglementare al acestora. În acest fel, în ziua de azi specificul orientului arab cuprinde particularități care depășesc sfera mediului cultural, socio-religios și politic, penetrând mediul economic și instituind un nou sistem financiar. Relevanța unui studiu menit să analizeze acțiunea acestei inițiative, pornite la mijlocul anilor 1960, este însemnată, ținând cont de răspândirea teritorială rapidă a acestui nou sistem care traversează Orientul și se îndreaptă spre Occident, câștigând notorietate din ce în ce mai mare.

Motorul economic care a adus bunăstare regională și a creat premisele necesare constituirii unor economii-„tigr” în Orientul arab este petrolul. Alături de gaze naturale,

industria hidrocarburilor a permis pentru state precum Emiratele Arabe Unite și Qatar, metaforic vorbind, parcurgerea drumului de la nisip la sticlă. Unde cândva era deșert, azi sunt zgârie-nori. Am descris mai pe larg acest fenomen în capitolul doi al lucrării.

Ulterior apariției islamului, fenomenele politice din Orientul arab au cunoscut manifestări extremiste. Mișcarea fraților Musulmani, despre care am amintit în capitolul trei, este doar un exemplu în acest sens. Primăvara arabă este un fenomen care are la bază nemulțumiri ale cetățenilor la adresa aparatului politic, și este un exemplu care pune foarte clar în evidență repercusiunile economice negative pe care le generează. Dezordinea socială cauzată de sistemele politice, dar și panica internațională determinată de manifestarea unor extremiști religioși islamici sunt fenomene contemporane la care asistăm datorită unor interpretări nefericite din sfera religiei islamului.

În capitolul patru am poziționat Orientul arab în contextul globalizării și cel al integrării. În urma realizării compendiului economic al Lumii arabe, se desprinde concluzia că integrarea economică este calea pe care ar putea miza factorii decizionali din regiune, și totodată un mijloc prin care ar reuși să elimine o parte din sectoarele publice ineficiente, să stabilizeze guverne, să combată șocuri economice cauzate de conflicte și să diminueze inclusiv șomajul din rândul tinerilor. Primăvara arabă este doar unul din conflictele regionale care au destabilizat în sens negativ toate sectoarele menționate. Integrarea regională poate aduce beneficii substanțiale în îmbunătățirea infrastructurii și a telecomunicațiilor, poate contribui la diversificare economică dar și la specializare – printr-o conexiune mai strânsă cu lanțurile valorice global.

Per ansamblu, în Orientul arab, amprenta globalizării lasă urme ușor diferite asupra oamenilor decât în alte regiuni ale globului. O dovadă în acest sens este faptul că arabii consideră că cei din Occident vor să se amestece în treburile lor interne. Însă, deși conflictele, războaiele și incertitudinea lasă urme adânci în structura civilizației arabe, oamenii trăiesc similar cu cei din Occident: în zilele noastre urmăresc televiziuni fără cenzură, așteaptă înaintarea în democrație și modernizarea economică, folosesc limba engleză deși sunt arabofoni (un exemplu în acest sens sunt site-urile de socializare) și sunt conștienți de necesitatea creșterii economice.

Progresul economic este mai evident decât în orice parte a Orientului arab în țările membre CCG. Aici veniturile din petrol au permis construcții de zgârie-nori în locuri în care în trecut era deșert, au creat insule artificiale (a se vedea Insulele Palmier din Dubai) și au adus serviciile hoteliere până la un nivel de șapte stele (Burj al-Arab din Dubai, sau „Turnul Arabilor” în traducere, este cunoscut ca fiind singurul hotel de șapte stele din lume, deși oficial având cinci stele *deluxe*). Aspectele exterioare sunt întărite de rezultate economice de excepție

(spre exemplu, în Qatar PIB-ul pe cap de locuitor este cel mai mare din lume), fapt detaliat în capitolul cinci al lucrării. În urma studiului de caz în care am analizat Emiratele Arabe Unite și Qatar cu ajutorul indicatorilor economici clasici și moderni, am concluzionat că cele două state sunt „tigrii” economici ai Orientului Arab.

Capitolul șase tratează o tematică economică specifică Orientului arab, prezentând în paralel cele două sisteme bancare existente în această regiune: sistemul bancar iudeo-creștin, sau sistemul bancar convențional, și sistemul bancar islamic. În urma sintezei comparate, reiese că, în timp ce sistemul economic convențional se ghidează după principiile capitalismului, sistemul financiar islamic, conform denumirii, adoptă principiile Shari’ah. Acest lucru nu le împiedică să funcționeze în paralel (cu două excepții ale vremurilor noastre¹), preponderent în regiunea arabă, și nu împiedică sistemul financiar islamic să penetreze state în care musulmanii nu sunt majoritari. Este interesant modul în care s-a reușit implementarea unui sistem economic de mare anvergură, rezultat din rigori religioase ce trebuie respectate integral, care a ajuns să cuprindă de la bănci până la instituții de reglementare și supraveghere specifice, totalizând active în valoare de aproximativ 2 miliarde de dolari (2015), prognozate să crească până la aproximativ 3,46 mld. dolari în 2021². Un factor decisiv al acestei reușite a fost cu siguranță fondul financiar stabil al „tigrilor” economici din Orientul arab, generat de resursele de hidrocarburi depistate la mijlocul secolului XIX. Nu este lipsit de importanță nici faptul că societatea capitalistă sesizează dimensiunile însemnate ale noului sistem financiar și intenționează să se implice în gestionarea acestuia prin intermediul IMF.

La contactul inițial cu noțiunile specifice economiei islamice din orientul arab, cercetătorul occidental este tentat să creadă că tocmai a început să cunoască o lume paralelă cu cea în care este el obișnuit să se integreze din punct de vedere socio-economic. Pe măsura aprofundării cercetărilor, depășind pragul dificultăților conceptuale, se constată că arabii aplică sistemul financiar islamic, însă în cea mai mare parte folosesc aceleași sisteme bancare convenționale ca și locuitorii din Occident și creează centre economice mixte, păstrând deschis orizontul internațional prin folosirea sistemelor convenționale.

Până la un punct, proba timpului a fost trecută: finanțele islamice s-au răspândit global, atât ca notorietate cât și la nivel operațional, transformând sistemul financiar global într-un sistem binar. Făcând concurență finanțelor convenționale, rămâne de urmărit traiectoria competitivității celui mai nou dintre sisteme.

¹ Iran și Sudan, state în care singurul sistem financiar operațional este cel islamic.

² Prognoza aparține SalaamGateway.com (Thomson Reuters), 2016, p. 54.

Orientul arab este foarte puțin prezentat în literatura economică din România, fapt pentru care am ales să contribui la descoperirea acestuia prin alcătuirea unui material care să pună la dispoziția cititorului informații cu privire la specificul economic din lumea arabă. În acest sens, am expus în limba română o serie de informații utile și am argumentat existența unor tigrii economice în Orientul arab. De asemenea, am prezentat în profunzime anumite concepte din sistemul economic islamic în paralel cu cel convențional, detaliat printr-o sinteză comparată între sistemul bancar iudeo-creștin și cel islamic, stârnind interesul cercetătorilor. Mai mult decât atât, am alcătuit o bază terminologică pentru înțelegerea specificului economiei islamice și a sistemului bancar islamic pe limba română. Nu în ultimul rând, am utilizat o bibliografie extensivă care poate servi oricărui cercetător în domeniu.

Merită consemnat și faptul că Emiratele Arabe Unite urmăresc ca România să fie principalul lor partener economic din Europa de Est, fapt confirmat de excelența Sa, dr. Ahmed Abdullah Bin Saeed Al Matrooshi, ambasadorul Emiratelor Arabe Unite în România într-un interviu acordat publicației Financial Intelligence, în luna mai 2019. Dovada acestei realități o reprezintă investițiile emirateze din România, între care: în 2018, compania Agricoast, din Insula Mare a Brăilei, a fost cumpărată de compania emirateză Al Dahra, proiect în care se discută de o investiție de 500 de milioane de dolari și prin care se dorește crearea celei mai mari zone agricole din Europa; compania DP World care operează Terminalul de containere din Portul Constanța dar și alte achiziții de terenuri și de acțiuni în companii. Există interes din partea unor mari investitori din domeniul imobiliar, precum EMAAR (dezvoltatorul Burj Khalifa, cea mai înaltă clădire din lume) de a investi în construcția de hoteluri și clădiri în România în viitor (<https://financialintelligence.ro>, accesat ultima data în 7 noiembrie 2019). Într-un context în care legăturile economice dintre România și Emiratele Arabe Unite se strâng din ce în ce mai mult, lucrarea de față are potențialul de a constitui o sursă importantă de informații, prin care cititorul să descopere economia Emiratelor Arabe Unite, dar și sistemul economic pe care arabii îl folosesc în tranzacții: sistemul financiar convențional și sistemul financiar islamic.

Bibliografie

1. AAOIFI, 2016, website, [online] Disponibil la: www.aoifi.com [Accesat 29 februarie 2016]
2. Abdullah, M. M. (1978), *Emiratele arabe unite. A Modern History*, Croon Helm, London.
3. abu-al-Fida, 1286. *Ta`rih* Vol.1. Constantinopol.
4. Ainley, M., Mashayekhi, A., Hicks, R., Rahman, A. and Ravalia, A. (2007), "Islamic Finance in the UK: Regulation and Challenges, Financial Services Authority (FSA)", London, pp. 1-36.
5. Al Dabbagh, M. and Nusseibeh, L. (2009), "Women in Parliament and Politics, a Study of the First Federal National Council", Dubai School of Government and Ministry of State for Federal National Council Affairs, <http://www.mbrsg.ae/getattachment/d4979c02-1d5a-4e6c-af7f-d7c0e011c3fe/Women-in-Parliament-and-Politics-in-the-EAU-A-Stud> , accesat în 23 noiembrie 2016
6. Al Qasimi, S. (1986), *The Myth of Arab Piracy*, Croon Helm, London
7. Alexakis, C. & Tsikouras, A. 2009, "Islamic finance: regulatory framework - challenges lying ahead", *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, vol. 2, no. 2, pp. 90-104.
8. al-Mas'udi, 1893. *Kitab al-Tanbih*. Ed. de Goeje. Leyden.
9. al-Mas'udi. *Murug*. Vol. III.
10. Anghelescu, N., 2016. *Noi și Orientul arab*. Iași: Polirom
11. Anton la Guardia, raport special The Economist *The Arab world. The clash within a civilization*, Mai 2016. <http://www.economist.com/news/special-report/21698444-hundred-years-after-sykes-picot-agreement-carved-up-ottoman-empire-new-arab>
12. Antràs, Pol, and Fritz C. Foley (2011). Regional Trade Integration and Multinational Firm Strategies. In *Costs and Benefits of Economic Integration in Asia*. R.J. Barro and J.-W. Lee, eds. Oxford, New York: Oxford University Press.
13. Ataul Huq Pramanik , (2014),"Arab-uprising: an analysis from political economy perspective", *Humanomics*, Vol. 30 Iss 1 pp. 59 – 75
14. Badinger, H. (2005). Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States. *Review of World Economics / Weltwirtschaftliches Archiv*, 141(1), 50-78. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40441034>

15. Banca Mondială, bază de date (The World Bank, IBRD, IDA) <http://databank.worldbank.org>
16. Banca Mondială, baza de date „World Development Indicators”, http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Report_Name=IED-POR-PAIS-&Id=2c2b2d, accesat ultima dată 27.02.2018
17. Banca Mondială, baza de date: Indicatori de dezvoltare mondială. [online] <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.PCAP.CD&country=QAT,SAU,OMN,ARE,KWT,BHR#>
18. Banca Mondială, Qatar Brief, 2018, [online] Disponibil la https://databank.worldbank.org/data/download/hci/HCI_2pager_QAT.pdf
19. Banca Mondială, World Development Indicators (Indicatori de dezvoltare ai lumii), 4 Oct 2016. Vizualizat la <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>, în 6 Octombrie 2016
20. Banca Mondială. [online] Disponibil la <https://data.worldbank.org/country/qatar?view=chart>
21. Banca Mondială. [online] <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2018>.
22. Bank Negara Malaysia, 2010. *Sharia'ah Resolutions in Islamic Finance*, Second edition, [online]. Disponibil la: http://www.bnm.gov.my/microsite/fs/sac/Sharia'ah_resolutions_2nd_edition_EN.pdf. [Accesat 20 Septembrie 2017]
23. Bank Negara Malaysia, 2015. *Economic and Financial Developments in the Malaysian Economy in the First Quarter of 2015*, [online]. Disponibil la: http://www.bnm.gov.my/files/publication/qb/2015/Q1/1Q2015_fullbook_en.pdf, p.37 [Accesat 5 April 2016]
24. Bāqir aș-Şadr, 1986, *Our Arab World*
25. baza de date a *Doing Business*, <http://www.doingbusiness.org/data/distance-to-frontier>, accesat în 30 noiembrie 2016
26. Baza de date a Fondului Monetar Internațional, <http://data.imf.org>
27. Baza de date Doing Business, <http://www.doingbusiness.org/data/distance-to-frontier>, accesat în 30 noiembrie 2016
28. Baza de date UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org/>

29. BBC News, *Arab Spring 'cost region \$600bn' in lost growth, UN says* <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37945757> , vizualizat în 14 Noiembrie 2016
30. Beidas-Strom, Samya et al (2011) “Gulf Cooperation Council Countries (GCC): Enhancing Economic Outcomes in an Uncertain Global Economy”, Middle East and Central Asia Department, International Monetary Fund.
31. BP Statistical Review of World Energy – data workbook, June 2016 <http://www.bp.com/statisticalreview>, accesat în 31 Octombrie 2016
32. Bristol-Rhys, J 2009, 'Emirati Historical Narratives', *History & Anthropology*, 20, 2, pp. 107-121, Academic Search Complete, EBSCOhost, viewed 6 December 2015, pp. 108-111
33. Brou, Daniel, and Michele Ruta (2006). Special interests and the gains from political integration. *Economics and Politics*, vol. 18, No. 2 (July), pp. 191-218.
34. Burhan Ghalioun, Islam, modernite et laicite. Les societies arabes contemporaines, în „Confluences Mediterranees”, no. 33, 2000
35. Central Bank of Kuwait, Exchange rates <http://www.cbk.gov.kw/en/monetary-policy/market-operations/exchange-rates.jsp?selCurrency=3406&txtDateFrom=01%2F01%2F2015&txtDateTo=31%2F12%2F2015&btn-submit=Submit>, accesat în 28 Octombrie 2016
36. Central Bank of the U.A.E., 2014. *Financial Stability Report*, [online]. Disponibil la: <http://www.centralbank.ae/en/pdf/reports/FinancialStabilityReport2014.pdf>, pp. 1, 18 [Accesat 1 May 2016]
37. Central Bank of the U.A.E., 2015. *Financial Stability Report*, [online]. Disponibil la: <http://www.centralbank.ae/en/pdf/reports/FinancialStabilityReport2015.pdf>, pp. 24,29,52,54,55 [Accesat 5 February 2016]
38. CESI report for Arab Fund for Economic and Social Development, <http://www.arabfund.org/Data/site1/pdf/other/execsumen.pdf>, accesat în 28 Octombrie 2016
39. Dee, Philippa. (2007). East Asian economic integration and its impact on future growth. *The World Economy*, 30(3): 405–423. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9701.2006.00826.x>
40. Demirgüç-Kunt A., L. Klapper, and D. Randall. 2013. "Islamic Finance and Financial Inclusion." Policy Research Working Paper 6642, World Bank, Washington, DC. di

- Mauro, F., P. Caristi, S. în International Monetary Fund (Kammer et al.), 2015. Islamic Finance: Opportunities, Challenges, and Policy Options.
41. Devarajan, S. and Mottaghi, L. (2015). *Towards a New Social Contract*. Middle East and North Africa Economic Monitor, April. Washington, DC: World Bank Group.
 42. Di Mauro F., Caristi P., Couderc S., Di Maria A., Lauren Ho, Kaur Grewal B., Masciantonio S., Ongena S., and Zaher S., 2013. *Islamic Finance in Europe, Occasional paper series no.146*, European Central Bank.
 43. Diaw, A. 2015, "The Global Financial Crisis And Islamic Finance: A Review Of Selected Literature", *Journal Of Islamic Accounting And Business Research*, Vol. 6, No. 1.
 44. Dictionar Explicativ Român, 1998
 45. Djait, Hichem (1978), *L'Europe et l'Islam*, Seuil, Paris.
 46. Dr. Tarek Ghalwash, VAT In GCC: Facts and Lessons, - prezentare <https://www.oecd.org/mena/competitiveness/45573808.pdf>, accesat în 24 noiembrie 2016
 47. Dubai Islamic Economy Development Centre, nedatat. Dubai: The Capital Of The Islamic Economy, [online]. Disponibil la: http://www.iedcdubai.ae/assets/uploads/files/DIEDC%20powerpoint_1464192004.pdf, [accesat 16 februarie 2017]
 48. Dumitru Chican, 2014, Jihad: între islamul politic și califatul universal, *Proema*, p. 23, 24, 101-104
 49. Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA), Statistics Division, Arab Society: A Compendium of Social Statistics, Issue No. 12, p.7
 50. Ehigiamusoe, K. U., & Lean, H. H. (2019). Do economic and financial integration stimulate economic growth? A critical survey. *Economics*, 13(4), 1-27. doi:<http://dx.doi.org.am.e-nformation.ro/10.5018/economics-ejournal.ja.2019-4>
 51. El Massahand Ola Al-Sayed S., 2015. Banking Sector Performance: Islamic And Conventional Banks In The UAE, *International Journal of Information Technology and Business Management*, Vol.36 No.1, pp. 69-81.
 52. Elena Ianovichina, Lili Mottaghi, and Shantayanan Devarajan, 2015 "Inequality, Uprisings, and Conflict in the Arab World" *Middle East and North Africa Economic Monitor*, (October), World Bank, Washington, DC.
 53. Emiratele arabe unite 2008 Yearbook, Trident Press, London, 2008, citat în Ministry of State for Federal National Council Affairs (FNCA) (2008), "Women in the Emiratele

- arabe unite: a portrait of progress”, raport guvernamental EAU, http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session3/AE/UPR_EAU_ANNEX3_E.pdf, accesat în 23 noiembrie 2016, p. 7
54. Emiratele arabe unite Ministry of Economy, *The Annual Economic Report 2015*, The Twenty Third Edition (Ministerul Economiei al EAU, *Raportul Economic Anual 2015*, Ediția 23)
55. Eskicioglu, O. (1989). Modern vergi analizişi ve zekat. *DEÜİFD*, 5, 225-250 în Kuzudisli, A., 2017. *Fight Against Poverty From the Islamic Point of View: The Wealth Distribution and Share*, Economics World, Jan.-Feb. 2017, Vol. 5, No. 1, 9-15, pp. 9-15
56. Federal Competitiveness and Statistics Authority, Competitiveness, EAU Ranking, <http://fcsa.gov.ae/EnglishHome/CompetitivenessEn/EAUCurrStandEn/tabid/392/Default.aspx>
57. Federal Competitiveness and Statistics Authority. [online] <http://fcsa.gov.ae/en-us/Pages/Competitiveness/Reports/The-World-Competitiveness-Yearbook-by-IMD.aspx>; <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018/>
58. Flori, Jean, 2002. *Război sfânt, jihad, cruciadă. Violență și religie în creștinism și islam*. trad. de Felicia Anderca. Chișinău: Cartier.
59. FMI, [online] <file:///C:/Users/Raluca/Desktop/DOCTORAT/a%20T%20E%20Z%20A/Materiale%20capitolul%205/1QATEA2019001.pdf>
60. FMI, 2019. *IMF Country Report No. 19/146* [online] <file:///C:/Users/Raluca/Desktop/DOCTORAT/a%20T%20E%20Z%20A/Materiale%20capitolul%205/1QATEA2019001.pdf>, accesat la 11.09.2019.
61. Fondul Monetar Internațional, Departamentul de cercetare, *Commodity Market Monthly* <http://www.imf.org/external/np/res/commo/pdf/monthly/091516.pdf>, vizionat în 21 Septembrie 2016
62. Geoffroy Hureau, “Oil prices and the gas market”, presentation made at Gastech, Singapore, October 2015 <http://www.cedigaz.org/documents/2015/Oil%20prices%20and%20the%20gas%20market%20v7%20f169.pdf>, vizionat în 21 Septembrie 2016
63. Gilles Kepel, 1993, *Les Politiques de Dieu*, Seuil, Paris, citat în Dumitru chican, 2014, *Jihad: între islamul politic și califatul universal*, Proema

64. Gilles Kepel, 2000, *Jihad, Expansion et declin de l'islamisme*, Gallimard, Paris, citat în Dumitru chican, 2014, *Jihad: între islamul politic și califatul universal*, Proema
65. Gilpin, Robert, asistat de Gilpin J. M., 2004. *Economia mondială în secolul XXI: provocarea capitalismului global*. Iași: Polirom. Trad. de Diana Istrățescu, Cristina Aboboaie.
66. Global Wage Report 2014/15: Wages and income inequality International Labor Office – Geneva: ILO, 2015
67. Hamilton, J. (2015). Oil Price Collapse Down to Broader Demand Factors, Econbrowser, January.
68. Hamza al-Isfahani, 1286. *Ta`rih* Vol.1. Constantinopol.
69. Hanif, M., & Iqbal, A., 2010. Islamic Financing and Business Framework: A Survey. *European Journal of Social Sciences* 15:4 pages 475-489.
70. Hanif, M., 2011. Differences and Similarities in Islamic and Conventional Banking, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 2 No. 2, pp. 166-175.
71. Heard-Bey, F. (2001), “The Beginning of the Post-Imperial Era for the Trucial States from World
72. Henrekson, M., Torstensson, J. and Torstensson, R. (1997). Growth effects of European integration. *European Economic Review*, 41(8): 1537–1557. [https://doi.org/10.1016/S0014-2921\(97\)00063-9](https://doi.org/10.1016/S0014-2921(97)00063-9)
73. Hess, H., Jobst, A. And Sole', J. 2008, “Trends And Challenges In Islamic Finance”, *World Economics*, Vol. 9 No. 2, [online]. Disponibil la: <http://enformation12.summon.serialssolutions.com.am.e-nformation.ro/#!/search?ho=t&l=en&q=history%20of%20banking> [Accesat 3 februarie 2017].
74. Hitti, K. Philip, 2008, *Istoria arabilor*. Ediția a X-a. București: All. Traducere de Vainovski-Mihai, Irina.
75. Hogarth, D.G., 1904, *The Penetration of Arabia*. New York.
76. Hourani, Albert, 2015. *Istoria popoarelor arabe*. Trad. de Irina Vainovski-Mihai. Iași: Polirom
77. <http://fcsa.gov.ae/en-us/Pages/Competitiveness/Reports/Prosperity-Index-by-Legatum-Institute.aspx>
78. <http://globalization.kof.ethz.ch>, accesat 27.02.2018
79. <http://oilprice.com/Energy/Oil-Prices/Oil-Price-Collapse-Down-To-Broader-Demand-Factors.html>

80. <http://www.arabfund.org/Default.aspx?pageId=10&mid=40>, Arab Fund Embodiment of Joint Arab Action, accesat în 28 Octombrie 2016
81. http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/2016/gdp4q15_3rd.htm, citat în United Nations, Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA), Statistics Division, *Survey of Economic and Social developments in the Arab Region 2015-2016, Summary*, Beirut, 2016
82. http://www.bnm.gov.my/microsites/financial/pdf/resolutions/12_glossary.pdf, vizualizat în 20 Septembrie 2016ic
83. http://www.ifsb.org/psifi_02.php, vizualizat în 19 Septembrie 2016
84. <https://financialintelligence.ro>, accesat ultima data în 7 noiembrie 2019
85. Ianchovichina, E. & Ivanic, M. (2014) "Economic effects of the Sirian war and the spread of the islamic state on the Levant," Policy Research Working Paper No. 6771, The World Bank, Washington DC.
86. ibn-Qutayba, 1850. *Al-Ma`arif*. Ed. F. Wustenfeld. Gottingen.
87. IC Publications Ltd, 2006, *Guide To Shari'ah-Compliant Investment And Financial Techniques* , Middle East, 371, pp. 41-45.
88. IC Publications Ltd, 2006, " Guide To Shari'ah-Compliant Investment And Financial Techniques" , Middle East, 371, pp. 41-45, Academic Search Complete, EBSCOhost, viewed 24 February 2016.
89. IFSB, 2015a. Core Principles For Islamic Finance Regulation (Banking Segment), [online]. Disponibil la: http://www.ifsb.org/psifi_02.php [Accesat 5 Iunie 2017]
90. IFSB, 2016, website, [online] Disponibil la: www.ifsb.org/ [Accesat 29 februarie 2016]
91. IFSB, 2016. *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2016*. [online]. Disponibil la: [http://www.ifsb.org/docs/IFSI%20Stability%20Report%202016%20\(final\).pdf](http://www.ifsb.org/docs/IFSI%20Stability%20Report%202016%20(final).pdf) [Accesat în 4 Ianuarie 2017].
92. IFSB, Jan 2016. The IFSB Bulletin, Volume 3, Issue 3, [online]. Disponibil la: <http://www.ifsb.org/docs/8th%20Edition%20for%20web.pdf> [Accesat în 4 Ianuarie 2017].
93. IFSB, June 2012. Survey On Shari`Ah-Compliant Lender Of Last Resort (SLOLR) , [online]. Disponibil la: <http://www.ifsb.org> [Accesat 5 Iunie 2017]
94. IFSB, May 2015b. *Islamic Financial Services Industry Stability Report*, [online]. Disponibil la:

- http://www.ifsb.org/docs/IFSB%20Islamic%20Financial%20Services%20Industry%20Stability%20Report%202015_final.pdf [Accesat 5 Iunie 2017]
95. IFSB, *Prudential and Structural Islamic Financial Indicators (PSIFIs)*, [online]. Disponibil la: http://www.ifsb.org/psifi_02.php [Accesat 5 Iunie 2017]
96. IIBI, Institute of Islamic Banking and Insurance, Glossary of Financial Terms, http://www.islamic-banking.com/glossary_T.aspx, vizualizat în 27 Septembrie 2016
97. ILO, [online] <http://www.ilo.org/ilostat>
98. ILO, 2018. *Global Estimates on International Migrant Workers. Results and Methodology*. Ediția a doua. International Labour Office - Geneva: ILO.
99. IMD World Competitiveness Center. [online] <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/talent-rankings-2017/>.
100. IMD, 2019. [online] <https://www.imd.org/research-knowledge/books/world-competitiveness-yearbook-2018/>
101. IMF, Research Department, Commodities Unit, August 2016, *Commodity Market Monthly*, <http://www.imf.org/external/np/res/commod/pdf/monthly/081216.pdf>, vizualizat în 21 Septembrie 2016
102. International Labor Organization (ILO), International Labor Office – Geneva, 2016, *World Employment and Social Outlook 2016: Trends for youth*, p.5
103. International Monetary Fund (Kammer et al.), 2015. *Islamic Finance: Opportunities, Challenges, and Policy Options*, IMF, [online]. Disponibil la: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1505.pdf> [Accesat 10 iulie 2017]
104. International Monetary Fund, 2016. *IMF Factsheet, Financial System Soundness*, [online]. Disponibil la: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/banking.htm>, p.1, [Accesat 20 Februarie 2016]
105. Iulian, Soare: *Estimare ONU: Primăvara Arabă a costat regiunea aproximativ 614 miliarde dolari prin pierderea creșterii*, CursDeGuvernare.ro, <http://cursdeguvernare.ro/estimare-onu-primavara-araba-a-costat-regiunea-aproximativ-614-miliarde-dolari-din-pierderea-cresterii.html>, vizualizat în 14 Noiembrie 2016
106. Kamali, M.H., 2000, “Issues in the Legal Theory of Usul and Prospects for Reform”, IIUM Press, Kuala Lumpur

107. Krugman, P. (1993). Regionalism versus multilateralism: analytical notes. In *New Dimensions in Regional Integration*, Jaime de Melo and Arvind Panagariya, eds. Cambridge.
108. Kuhnhardt, L. 2012, "The Resilience of Arab Monarchy", *POLICY REVIEW*, , no. 173, pp. 57-67.
109. Kuran, Timur, 2010. *The Puzzle of the Middle East's Economic Underdevelopment The Long Divergence*. În: *The Long Divergence. How Islamic Law Held Back the Middle East*. [online]: <http://assets.press.princeton.edu/chapters/s9273.pdf>
110. Kuran, Timur, 2011. *The Weak Foundations of Arab Democracy*. The New York Times. [online] <https://www.nytimes.com/2011/05/29/opinion/29kuran.html>
111. Kuwait Ministry of Waqf and Islamic Affairs, *Al-Mawsu`ah al-Fiqhiyyah al-Kuwaitiyyah*, 1993, v. 33, p. 111.
112. Kuzudisli, A., 2017. *Fight Against Poverty From the Islamic Point of View: The Wealth Distribution and Share*, *Economics World*, Jan.-Feb. 2017, Vol. 5, No. 1, 9-15, pp. 9- 15
113. Laldin, M.A. & Furqani, H. 2013, "Developing Islamic finance in the framework of maqasid al-Shari'ah", *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, vol. 6, no. 4, pp. 278-289.
114. Laldin, M.A., 2008, "Fundamentals And Practices In Islamic Finance", ISRA, Kuala Lumpur.
115. Landau, D. (1995). The contribution of the European common market to the growth of its member countries: An empirical test. *Review of World Economics*, 131(4): 774–782. <https://doi.org/10.1007/BF02707941>
116. Laura Sitaru, *lumea arabă. Modernitate și islam*, Institutul diplomatic român, Biblioteca Diplomatică 5, 2006, pp.7, 15,32, 43
117. Legatum Institute. [online] <https://www.prosperity.com/about/methodology>
118. Lewis, Bernard: *Le Désenchantement de monde*, (Deziluzia lumii), Gallimard, Paris 1985, citat în Dumitru chican, 2014, *Jihad: între islamul politic și califatul universal*, Proema p. 23
119. Lewis, Bernard: *Le Retour de l'islam (Întoarcerea islamului)*, Gallimard, Paris, 1985, citat în Dumitru chican, 2014, *Jihad: între islamul politic și califatul universal*, Proema p.23

120. Linzi J. Kemp, (2013), "Progress in female education and employment in the Emiratele arabe unite towards Millennium Development Goal (3): gender equality", *Foresight*, Vol. 15 Iss 4 pp. 264 – 277
121. Lipka Michael, Hackett Conard, Why Muslims are the world's fastest-growing religious group, Aprilie 2015 <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/23/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>, vizualizat la 10.10.2016
122. Longman Exams Dictionary, 2010
123. M. Kabir Hassan, Kaouther Gazdar, 2016. Oil Price Volatility, Islamic Finance, and Economic Growth in GCC countries, *WB -AAOIFI 11th Conference – Working Papers, Session 2, [online]. Disponibil la: <http://aaoifi.com/wp-content/uploads/2016/11/Prof.-Kabir-Hassan-Oil-Price-Volatility-Islamic-Finance-and-Economic-Growth-in-GCC.pdf>* [Accesat 15 Februarie 2017]
124. Maldives Islamic Bank, 2017. [online]. <http://www.mib.com.mv/blog/guide-to-islamic-banking/difference-between-conventional-and-islamic-banking>, [Accesat 22 April 2017]
125. Mason, Paul, 2012. *Why It's Kicking Off Everywhere – The New Global Revolutions*. Londra: Verso.
126. Masood, O., Suwaidi, H.A. & , P.T. 2012, "Credit risk management: a case differentiating Islamic and non-Islamic banks in UAE", *Qualitative Research in Financial Markets*, vol. 4, no. 2, pp. 197-205.
127. Milton Friedman și Rose D. Friedman, *Two Lucky People: Memoirs*, Chicago: university of Chicago Press, 1998, p.592, citat în Naomi Klein, *Doctrina socului: nașterea capitalismului dezastrelor*, trad. Bgdan Lepădatu, Editura Vellant, București, 2008
128. Milton Friedman, *Capitalism and Freedom* (1962, repr. Chicago: University of Chicago Press, 1982), p.ix
129. Ministerul pentru mediul de afaceri, comerț și antreprenoriat, Departamentul de Comerț Exterior, 2016. Îndrumar pentru afaceri în Emiratele Arabe Unite, [online]. Disponibil la:<
http://www.dce.gov.ro/Indrumar_afaceri/Indrumar_afaceri_EAU2016.pdf > [Accesat 8 iulie 2017].
130. Ministry of Finance Web Site, Emiratele arabe unite <https://www.mof.gov.ae/En/budget/Pages/VATQuestions.aspx>, accesat în 24 noiembrie 2016

131. Ministry of State for Federal National Council Affairs (FNCA) (2008), “Women in the Emiratele arabe unite: a portrait of progress”, raport guvernamental EAU, http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session3/AE/UPR_EAU_ANNEX3_E.pdf, accesat în 23 noiembrie 2016
132. Mircea Eliade, 1957, "The Sacred And The Profane: The Nature Of Religion", W. R. Trans, New York, ,pp, 20-65
133. Mohammed A. Al-Waqfi Ibrahim Abdalla Al-faki , (2015), "Gender-based differences in employment conditions of local and expatriate workers in the GCC context", International Journal of Manpower, Vol. 36 Iss 3 pp. 397 – 415
134. Mohd Johan Lee J. Lee & Associates For Kowloon Mosque & Islamic Centre Islamic Finance & Takaful: An Introduction, Viewd 24.02.2016, www.Islam.Org
135. Morris Kalliny Mamoun Benmamoun , (2014), "Arab and Middle Eastern business research: a review of the empirical literature (1990-2013)", The Multinational Business Review, Vol. 22 Iss 4 pp. 442 - 459
136. Naomi Klein, *Doctrina soculu: nașterea capitalismului dezastrelor*, trad. Bgdan Lepădatu, Editura Vellant, București, 2008
137. Națiunile Unite, Comisia Economică și socială pentru Asia de Vest, Survey of Economic and Social developments in the Arab Region 2015-2016, Summary, Beirut, 2016
138. Națiunile Unite, Departamentul de Afaceri Economice și Sociale, Divizia statistică, 2017. „World Statistics Pocketbook”, ediția 2017. New York: Statele Unite Nations
139. Norwegian Refugee Council, IDMC Grid 2016. Global Report on Internal Displacement, May 2016
140. Olivier Roy, 1992, *L'Échec de l'islam politique*, Paris Seuil, citat în Dumitru chican, 2014, *Jihad: între islamul politic și califatul universal*, Proema
141. Olivier Roy, 2004, *Globalized islam*, Columbia University Press, citat în Dumitru chican, 2014, *Jihad: între islamul politic și califatul universal*, Proema
142. Oprea, R., 2016. The place of Shari’ah in the Global Financial Architecture. *Revista Economică (Journal of economic-financial theory and practice)*, Volume 68, Issue 2, pp.56-68. Sibiu.
143. Oprea, R., 2017. A Split in the Middle East Financial System, “Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series, Volume XVII, Issue 1 /2017, pp. 573-577. Constanța.

144. Oprea, Raluca, 2016. *Imbalance Factors In The Arab World: Conflicts And Natural Wealth Devaluation*. Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series, Special Issue, volume I /2016, pp. 126-130. Târgu Jiu.
145. Oprea, Raluca, 2016. *Major Events In The Arab Order: The Decline Of Sustainability And The Transition To Economic Resilience*. Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series, Special Issue, volume I /2016, pp. 201-205. Târgu Jiu.
146. Oprea, Raluca, 2019. *Directions of Economic Integration in the Arab East*. “Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series. Volume XIX, Issue 1 /2019, pp. 110-114. Constanța.
147. Oprea, Raluca, 2019. *The Arab East in the Era of Globalization*. “Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series. Volume XIX, Issue 1 /2019, pp. 105-109. Constanța.
148. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), <https://www.oecd.org/economy/growth/economic-resilience.htm>, accesat în 3 decembrie 2016)
149. Organizația țărilor exportatoare de petrol (OPEC), 2016, *OPEC Monthly Oil Market Report, 12 September 2016*, p. 61
150. Oxford Analytica, 2014, *The Role Of Standards Within The Islamic Economy*, [online]. <http://www.iedcdubai.ae/assets/uploads/files>. [Accesat 12 iulie 2017]
151. Parashar, S.P., Venkatesh, J., 2010. How did islamic banks do during global financial crisis?. *Banks and Bank Systems*, Volume 5, Issue 4, pp. 54 - 62.
152. Partha Gangopadhyay, Mohamed Elafif (2011), On the Economics of Arab Economic Integration, in Manas Chatterji, Darvesh Gopal, Savita Singh (ed.) *Governance, Development and Conflict (Contributions to Conflict Management, Peace Economics and Development, Volume 18)* Emerald Group Publishing Limited, pp.203 – 212
153. Pearson Longman, 2010. Longman Exams Dictionary
154. Perrihan Al-Riffai și Nerina Muzurovic, *Building Resilience to Crises in the Arab World*, 2014, <http://www.arabspatial.org/blog/blog/2014/12/19/your-filename/>
155. Portalul Guvernului Emiratelor Arabe Unite. [online] <https://www.government.ae/en/information-and-services/jobs/uae-workforce>
156. Ramadan, Tariq: *Aux sources du renouveau musulman. D'al-Afghānī à Ḥassan al-Bannā un siècle de réformisme islamique*, Lyon, 2002 citat în Laura Sitaru, lumea

- arabă. Modernitate și islam, Institutul diplomatic român, Biblioteca Diplomatică 5, 2006, p.10
157. Raportul „World happiness”. [online] <https://worldhappiness.report/>. Accesat ultima dată în 19.09.2019. Traducerea autorului.
158. Rouis, M. and Tabor, S. (2013). Regional economic integration in the Middle East and North Africa: Beyond trade reform. World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/813531468052157933/Regional-economic-integration-in-the-Middle-East-and-North-Africa-beyond-trade-reform>
159. Rouis, Mustapha și Steven R. Tabor, 2013. *Regional economic integration in the Middle East and North Africa : beyond trade reform*. Banca Mondială. [online] <http://documents.worldbank.org/curated/en/813531468052157933/pdf/NonAsciiFileName0.pdf> .
160. Royal Institute of International Affairs, 1950. *The Middle East*. Londra. (pp. 110-113). Cf. Nazih M. al-‘Azm, 1937. *Rihla fi Bilad al-‘Arab al-Sa‘ida*. Cairo. (p.20). Cf. Hitti, K. Philip, 2008, *Istoria arabilor*. Ediția a X-a. București: All. Traducere de Vainovski-Mihai, Irina.
161. Rugman, A. M., and Alain Verbeke (2004). *A perspective on regional and global strategies of multinational enterprises. Journal of International Business Studies*, vol. 35, No. 1 (January), pp. 3-18.
162. Rugman, Alan M. (2005). A further comment on the myth of globalization. *Journal of International Management*, vol. 11, No. 3 (September), pp. 441-445.
163. SalaamGateway.com (Thomson Reuters), 2016. *State of the Global Islamic Economy 2016/17 Report*, [online]. Disponibil la: <http://www.iedcdubai.ae/assets/uploads/files/SALAAM03102016111130.pdf>. [Accesat 12 iulie 2017]
164. Scheepers, J., 2014. A Brief History of Banking. Accountancy SA, p. 38.
165. Schiffbauer, M. et. al (2015) “Jobs or Privileges: Unleashing the Employment Potential of the Middle East and North Africa” MENA Development Report Washington, DC: World Bank
166. Sekkat, Khalid (2014). Is there anything special with intra-Arab foreign direct investment? *Journal of Economic Integration*, vol. 29, No. 1, pp. 139-164.
167. Shafiel A. Karim, 2010, "Riba-Free Models Of Money, Banking, And Insurance Components Of The Islamic Moral Economy", Pp. 154-155

168. Shamshad Akhtar, 2008. Islamic Finance: Sustainability And Challenges, NBR Analysis
169. Shanta Devarajan, Lili Mottaghi. 2016 "Whither Oil Prices?" Middle East and North Africa Quarterly Economic Brief, (July), World Bank, Washington, DC.
170. Shayerah, I. 2010, "Islamic Finance: Overview And Policy Concerns", Congressional Research
171. Site-ul oficial al Ligii Aabe, <http://www.arableagueonline.org/hello-world/#more-1>, vizualizat în 6 Octombrie 2016
172. *Sommaire du rapport 2004 sur le developpement humain dans le Monde Arabe. Vers la liberte dans le Monde arabe*; Programme Des Nations Unies pour la developpement, <https://undp.org>
173. Stevenson, W. B., 2013. *The Crusaders in the East*. New York: Cambridge.
174. The Cooperation Council of The Arab States of the Gufl, Secretariat General, Informations Affairs Sector , The GCC: Process and Achievement/ Information Affairs Sector, ediția a8a, 2014 <http://www.gcc-sg.org/en-us/CognitiveSources/DigitalLibrary/Lists/DigitalLibrary/The%20GCC%20Process%20and%20achievement/7161447306380.pdf>, accesat în 24 noiembrie 2016
175. The Cooperation Council of The Arab States of the Gufl, Secretariat General, Information Affairs – Statistical Department, Staistical Bulletin, 2013 <http://www.gcc-sg.org/en-us/CognitiveSources/DigitalLibrary/Lists/DigitalLibrary/Statistics/1410682537.pdf> accesat în 24 noiembrie 2016
176. The Global Entrepreneurship and Development Institute. [online] <https://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/>
177. The Internal Displacement Monitoring Centre (IDMH), <http://internal-displacement.org/globalreport2016/#ongrid>, vizualizat în 08.10.2016
178. The Pew Forum On Religion & Public Life, Pew Research Center, Oct 2009, "Mapping The Global Muslim Population: A Report On The Size And Distribution Of The World's Muslim Population", Washington, D.C. , 1-62
179. The Pew Forum On Religion & Public Life, Pew Research Center, Oct 2009, "Mapping The Global Muslim Population: A Report On The Size And Distribution Of The World's Muslim Population", Washington, D.C. , 1-62

180. The United Nations Refugee Agency (UNHCR), 2015 *UNHCR Country operations profile - Somalia*. Available from <http://www.unhcr.org/afr/somalia> (accessed 6 Octombrie 2015).
181. The United Nations Refugee Agency (UNHCR), Iunie 2015, *Global Trends. Forced Displacement in 2014*, p.2
182. Thomson Reuters (Vizcaino, B.), 2017. *IMF eyes Islamic finance stability, warns of hybrid risks*, [online]. Disponibil la: http://www.salaamgateway.com/en/finance/story/imf_eyes_islamic_finance_stability_warns_of_hybrid_risks-SALAAM22022017035103/. [Accesat 12 iulie 2017]
183. Thomson Reuters, 2013. *State of the Global Islamic Economy 2013 Report*. [online] Disponibil la: <http://www.iedcdubai.ae/assets/uploads/files/tr-state-of-islamic-economy-2013.pdf>
184. Thomson Reuters, 2013. *State of the Global Islamic Economy 2014 - 2015 Report*, [online]. Disponibil la: http://www.iedcdubai.ae/assets/uploads/files/ar_20142015_1448266389.pdf. [Accesat 12 July 2017]
185. Thomson Reuters, 2013. *State of the Global Islamic Economy. 2013 Report*.
186. Tintean, T. 2015. Îndrumar pentru afaceri în Emiratele Arabe Unite. Ministerul pentru mediul de afaceri, comerț și antreprenoriat, Departamentul de Comerț Exterior. [online] Disponibil la: <http://www.dce.gov.ro/> [Accesat 27 martie 2016]
187. Tlemsani I., Al Suwaidi H., 2016. Comparative Analysis of Islamic And Conventional Banks In The Uae During The Financial Crisis. *Asian Economic and Financial Review*, p. 298
188. Tumusiime-Mutebile, E, 2016. *Islamic banking in emerging markets – forging Uganda’s economic progress*, [online]. Disponibil la: <https://www.bis.org/review/r160519f.pdf> p.1. [Accesat 16 April 2016]
189. UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org/>, accesat în 28 noiembrie 2016
190. UNESCWA, 2014. *Arab Integration: A 21st Century Development Imperative*. Beirut: United Nations.
191. UNESCWA, 2015. *Assessing Arab Economic Integration Towards the Arab Customs Union*. Beirut: United Nations.
192. UNESCWA, 2018, *Food Security Fact Sheets*. Beirut: United Nations.
193. United Nations Development Programme (UNDP), *Water Governance in the Arab Region: Managing Scarcity and Securing the Future* (New York, 2013).

194. United Nations Development Programme (UNDP). 2002. Creating opportunities for future generations. Arab Human Development Report. New York: United Nations Development Programme
195. United Nations Development Programme. [Human Development Reports](#). [online] <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>
196. United Nations General Assembly. (1987). Report of the world commission on environment and development: Our common future. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> , accesat în 1 decembrie 2016
197. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2015). *World at War: Global Trends – Forced Displacement in 2014*. Available from <http://unhcr.org/556725e69.html>
198. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) – Biroul Pentru Coordonarea Afacerilor Umanitare al Națiunilor Unite, <http://www.unocha.org/siria>, vizualizat la 6 Octombrie 2016
199. United Nations Statistics Division (2015). Millennium Development Goals Indicators: the official United Nations site for the MDG Indicators. New York. Available from <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Metadata.aspx?IndicatorId=0&SeriesId=730>.
200. United Nations, ESCWA, Arab Sustainable Development Report, Beirut 2015
201. United States Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, “National income and products accounts – Gross domestic product: fourth quarter and annual 2015 (third estimate) - Corporate profits: fourth quarter and annual 2015”, 25 March 2016. Available from http://www.bea.gov/newsreleases/national/gdp/2016/gdp4q15_3rd.htm.
202. United States Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis, “National income and products accounts – Gross domestic product: fourth quarter and annual 2015 (third estimate) - Corporate profits: fourth quarter and annual 2015”, 25 March 2016,
203. Vanhoudt, Patrick. (1999). Did the European unification induce economic growth? In search of scale effects and persistent changes. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 135(2): 193–220. https://www.jstor.org/stable/40440709?seq=1#page_scan_tab_contents
204. War I to the 1960s”, in *The Emiratele arabe unite: A New Perspective*, I. Al Abed & P. Hellyer (eds), Trident Press, London, p. 117

205. World Bank Group, Worldwide Governance Indicators, Country Data Reporta for Emiratele arabe unite, 1996-2014
206. World Bank Group. 2018. Global Economic Prospects, January 2018: Broad-Based Upturn, but for How Long? Washington, DC: World Bank. Washington, DC: World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28932/9781464811630.pdf> <http://pubdocs.worldbank.org/en/124691512062603210/Global-Economic-Prospects-Jan-2018-Middle-East-and-North-Africa-analysis.pdf>
207. World Commission on the Social Dimension of Globalization, 2004. *A Fair Globalization: Creating Opportunities For All*. Geneva: ILO Publications.
208. Yahia Abdul-Rahman, 2010. "The Art Of Islamic Banking And Finance", Pp. 2, 105-106.
209. Yousef, T.M. (2004) Development, Growth and Policy Reform in the Middle East and North Africa since 1950. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 18, No.3, pp. 91-115.
210. Y-Sing, L. and Richter, F., 2010, "Islamic finance seems overwhelmed by scholar reforms", Reuters, September.
211. Zubair, M. & Khattak, S. 2015, "Concept Of Riba (Interest) In Islamic Law: Its Impact On Society", *Science International*, Vol. 27, No. 4, Pp. 3601-3603.